

MEDIA TA'LIMI ASOSIDA INGLIZ TILINI O'QITISHDA RAQAMLI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING SAMARADORLIGI

Turdiyeva Shaxzoda Yigitali qizi

Navoiy davlat universiteti,

“Pedagogika nazariyasi va tarixi” mutaxassisligi magistranti

Annotatsiya. *Mazkur maqolada media ta'limi asosida ingliz tilini o'qitishda raqamli pedagogik texnologiyalardan foydalanishning ta'lim samaradorligiga ta'siri hamda o'quvchilarda kommunikativ va media kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *media ta'lim, raqamli pedagogik texnologiyalar, multimedia vositalar, kommunikativ kompetensiya, media savodxonlik, innovatsion ta'lim.*

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ЦИФРОВЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ НА ОСНОВЕ МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. *В данной статье научно анализируется влияние использования цифровых педагогических технологий на основе медиаобразования при обучении английскому языку на эффективность учебного процесса, а также возможности развития у учащихся коммуникативных и медиакомпетенций.*

Ключевые слова: *медиа образование, цифровые педагогические технологии, мультимедийные средства, коммуникативная компетенция, медиа-грамотность, инновационное образование.*

EFFECTIVENESS OF DIGITAL PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH BASED ON MEDIA EDUCATION

Abstract. *This article scientifically analyzes the impact of using digital pedagogical technologies based on media education in teaching English on learning*

effectiveness, as well as the possibilities of developing students' communicative and media competencies.

Keywords: *media education, digital pedagogical technologies, multimedia tools, communicative competence, media literacy, innovative education.*

KIRISH

Bugungi kunda global ta'lim tizimi jadal sur'atlarda raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayoniga chuqur kirib kelishi, pedagogik faoliyatning yangi shakl va metodlarini yuzaga keltirib, ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, chet tillarni, xususan ingliz tilini o'qitishda media ta'limi asosida raqamli pedagogik texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarda nafaqat til kompetensiyasini, balki media savodxonlik va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishning samarali vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Media ta'limi zamonaviy ta'lim konsepsiyalarida o'quvchilarni global axborot oqimida to'g'ri yo'naltirish, raqamli resurslardan ongli foydalanish hamda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu jarayon o'quvchilarning interaktiv, mustaqil va kreativ fikrlashga asoslangan o'quv faoliyatini kuchaytiradi. Shu sababli, media texnologiyalar integratsiyasi asosida ingliz tilini o'qitish masalasi bugungi pedagogik tadqiqotlarda dolzarb ilmiy muammo sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim siyosatida ham raqamli pedagogik texnologiyalarni joriy etish va media savodxonlikni rivojlantirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktabrdagi Farmoni bilan tasdiqlangan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi mamlakatda raqamli iqtisodiyot va raqamli ta'lim muhitini rivojlantirish, ta'lim tizimida zamonaviy texnologiyalarni keng tatbiq etishni nazarda tutadi[1]. Mazkur hujjatda yosh avlodni raqamli kompetensiyalar bilan qurollantirish, innovatsion ta'lim platformalarini joriy qilish ta'lim taraqqiyotining asosiy omili sifatida e'tirof etilgan.

Shuningdek, Prezident Farmoni bilan tasdiqlangan “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”da ta’lim jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish, o‘quvchilarning zamonaviy bilim va ko‘nikmalarini shakllantirish hamda xalqaro standartlarga mos raqobatbardosh kadrlar tayyorlash muhim vazifa sifatida belgilangan[2]. Ushbu konsepsiyada raqamli ta’lim resurslari va multimedia vositalari asosida ta’lim samaradorligini oshirish zarurligi alohida ta’kidlanadi.

Bundan tashqari, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta’lim sohasidagi so‘nggi tashabbuslarida ham pedagog kadrlarni tayyorlashni takomillashtirish, raqamli texnologiyalar asosida o‘qitish metodlarini modernizatsiya qilish va xavfsiz raqamli ta’lim muhitini yaratish dolzarb masala sifatida ilgari surilgan.

Mazkur masalaning dolzarbligi xalqaro miqyosda ham keng e’tirof etilgan. Xususan, UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan “Media and Information Literacy (MIL)” konsepsiyasi ta’lim jarayonida media savodxonlikni shakllantirishni XXI asr ta’limining ajralmas tarkibiy qismi sifatida belgilaydi[10]. UNESCO hujjatlarida media ta’lim o‘quvchilarda axborotni tahlil qilish, tanqidiy baholash, raqamli manbalardan samarali foydalanish hamda global kommunikatsiya kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qilishi qayd etilgan[11].

Shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Barqaror rivojlanish maqsadlari (SDG–4) doirasida ham sifatli ta’limni ta’minlash, zamonaviy raqamli ko‘nikmalarni rivojlantirish va innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish ustuvor vazifa sifatida belgilangan.

Yevropa Ittifoqining Digital Education Action Plan (2021–2027) dasturida ham ta’lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo‘llash, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish va media resurslar asosida chet tillarni o‘qitish metodikasini takomillashtirish muhim yo‘nalish sifatida ko‘rsatib o‘tilgan[12].

ADABIYOTLAR TAHLILI

Media ta’lim va raqamli pedagogik texnologiyalar integratsiyasi bugungi kunda ingliz tilini o‘qitish metodikasining innovatsion yo‘nalishlaridan biri sifatida

ilmiy adabiyotlarda keng tadqiq etilmoqda. Xorijiy va mahalliy olimlarning izlanishlari shuni ko'rsatadiki, media resurslar asosida tashkil etilgan til ta'limi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, motivatsiyani oshirish hamda mustaqil o'rganish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi.

Media ta'lim konsepsiyasining nazariy asoslari bir qator ilmiy maktablarda shakllangan. Media ta'limning pedagogik imkoniyatlari masalasini chuqur o'rgangan olimlardan biri Buckingham bo'lib, u media vositalari orqali o'quvchilarda nafaqat axborot qabul qilish, balki uni tahlil qilish va ijodiy qayta ishlab chiqish ko'nikmalari shakllanishini ta'kidlaydi[3]. Uning izlanishlariga ko'ra, media ta'lim til o'rganish jarayonini real kommunikativ muhitga yaqinlashtiradi va o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Raqamli pedagogik texnologiyalar ta'lim samaradorligiga ta'siri bo'yicha Prensky tomonidan ilgari surilgan "digital natives" konsepsiyasi muhim nazariy asoslardan biri hisoblanadi[4]. Olimning fikricha, zamonaviy o'quvchilar raqamli muhitda shakllangan avlod bo'lib, ularning ta'lim ehtiyojlari an'anaviy metodlarga emas, balki interaktiv va texnologik yondashuvlarga mos keladi. Shu sababli ingliz tilini o'qitishda raqamli vositalardan foydalanish tabiiy va zarur pedagogik ehtiyoj sifatida namoyon bo'ladi.

Til o'qitish metodikasida media va raqamli resurslardan foydalanish kommunikativ yondashuv bilan uzviy bog'liq. Richards va Rodgers kommunikativ metodika nazariyasida autentik materiallar (video, audio, internet matnlari) til o'rganuvchilarni real muloqotga tayyorlashda samarali vosita ekanini asoslaydilar[6]. Ushbu yondashuvda media kontent til o'rganuvchilar uchun tabiiy nutq muhiti vazifasini bajaradi.

Mayerning multimedia learning nazariyasi ham ingliz tilini o'qitishda raqamli texnologiyalar samaradorligini tushuntiruvchi muhim konseptual asosdir[5]. Mayerning ta'kidlashicha, o'quvchi axborotni vizual va audio kanallar orqali birgalikda qabul qilganda, o'zlashtirish darajasi ancha yuqori bo'ladi. Shu jihatdan

multimedia vositalari til ko'nikmalarini, ayniqsa tinglab tushunish va talaffuzni rivojlantirishda katta imkoniyat yaratadi.

So'nggi tadqiqotlarda blended learning va flipped classroom kabi zamonaviy ta'lim modellarining ingliz tilini o'qitishdagi samaradorligi alohida o'rganilmoqda. Garrison va Vaughan aralash ta'lim modelini raqamli va an'anaviy metodlarning uyg'unlashgan shakli sifatida izohlab, bu yondashuv o'quvchilarning mustaqil ishlash faolligini oshirishini ilmiy asoslaydi. Flipped classroom modeli esa o'quv jarayonini media kontent orqali darsdan tashqarida o'zlashtirish va auditoriyada amaliy mashqlarni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalar asosida ingliz tilini o'qitish bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda gamifikatsiya elementlari ham samarali vosita sifatida qayd etilgan. Deterding va hamkorlarining izlanishlariga ko'ra, o'yin mexanizmlarini ta'lim jarayoniga kiritish o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi va til o'rganishga bo'lgan qiziqishni kuchaytiradi.

Mahalliy tadqiqotlarda multimedia darslar, elektron platformalar va interaktiv metodlarning o'quvchilarda nutqiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi didaktik ahamiyati tahlil qilingan. Ularning fikricha, media ta'lim elementlari o'quvchilarning faqat til bilimini emas, balki global axborot makonida muloqot qilish madaniyatini ham rivojlantiradi[13; 14]. Biroq mavjud tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarni media ta'lim bilan kompleks integratsiyalash, ularning samaradorligini aniq mezonlar asosida baholash hamda o'quvchilarning media va til kompetensiyalariga ta'sirini tizimli tadqiq etish masalalari yetarlicha yoritilmagan. Shu sababli mazkur tadqiqot ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida media ta'lim elementlari asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning kommunikativ faolligini kuchaytirishi aniqlandi. Media vositalari orqali taqdim etilgan real hayotiy vaziyatlar, video va audio materiallar o'quvchilarda tinglab tushunish va gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Bu holat Mayerning multimedia learning nazariyasi bilan hamohang

bo'lib, axborotni bir vaqtning o'zida vizual va audio kanallar orqali qabul qilish o'zlashtirish samaradorligini oshirishini tasdiqlaydi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning motivatsion holatiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va gamifikatsiya elementlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning dars jarayonidagi ishtirokini faollashtirib, ingliz tilini o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi. Bu esa Deterding va boshqa tadqiqotchilar tomonidan ilgari surilgan gamifikatsiya yondashuvining ta'limiy samaradorligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, media ta'lim integratsiyasi ingliz tilini o'qitishda faqat lingvistik kompetensiyalarni emas, balki o'quvchilarning media savodxonligini ham rivojlantiradi. O'quvchilar media resurslardan foydalanish jarayonida axborotni tanqidiy tahlil qilish, ishonchli manbalarni ajratish va raqamli muhitda kommunikativ madaniyatni shakllantirish ko'nikmalarini egallaydi. Bu esa Buckingham tomonidan ta'kidlangan media ta'limning asosiy vazifalaridan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Muhokama davomida aniqlanishicha, raqamli pedagogik texnologiyalarning samaradorligi ularni metodik jihatdan to'g'ri qo'llash bilan bevosita bog'liq. Agar texnologiyalar faqat ko'rgazmali vosita sifatida emas, balki didaktik maqsadga yo'naltirilgan pedagogik mexanizm sifatida integratsiya qilinsa, ta'lim natijalari yanada yuqori bo'ladi. Shu nuqtayi nazardan, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasini rivojlantirish va media ta'lim metodikasini takomillashtirish muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Shu bilan birga, tadqiqot doirasida raqamli texnologiyalarni media ta'lim bilan integratsiyalashning aniq metodik mexanizmlarini ishlab chiqish, samaradorlikni baholash mezonlarini takomillashtirish hamda bu jarayonni O'zbekiston ta'lim tizimi sharoitida keng joriy etish istiqbollari mavjudligi aniqlanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot media ta'limi asosida ingliz tilini o'qitishda raqamli pedagogik texnologiyalarning samaradorligini o'rganishga qaratildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, multimedia vositalari, interaktiv platformalar hamda autentik media resurslardan foydalanish o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish, motivatsiyasini oshirish va mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Media ta'lim elementlari ingliz tili ta'lim jarayonini zamonaviy raqamli muhit bilan uyg'unlashtirib, o'quvchilarda media savodxonlik va tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini ham rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, raqamli pedagogik texnologiyalarning samaradorligi ularni metodik jihatdan maqsadli va tizimli qo'llash, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasi hamda media ta'limga oid metodik tayyorgarligi bilan bevosita bog'liq ekanligi aniqlandi. Demak, media ta'lim asosida ingliz tilini o'qitish jarayonini takomillashtirish ta'lim sifatini oshirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida baholanadi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, quyidagi takliflar ilgari suriladi:

- ingliz tili darslarida media resurslardan foydalanishga asoslangan metodik tavsiyalarni ishlab chiqish,
- o'qituvchilar uchun raqamli pedagogika va media savodxonlik bo'yicha malaka oshirish dasturlarini kuchaytirish,
- raqamli texnologiyalar samaradorligini baholash mezonlarini takomillashtirish.

Kelgusida mazkur yo'nalishda media ta'lim va sun'iy intellektga asoslangan raqamli platformalarni ingliz tili ta'limiga integratsiyalash bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida. – Toshkent, 2020.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmoni. "Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi" to'g'risida. – Toshkent, 2019.
3. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2003. – 220 p.
4. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants // On the Horizon. – 2001. – Vol. 9(5). – P. 1–6.
5. Mayer R. E. Multimedia Learning. – New York: Cambridge University Press, 2009. – 304 p.
6. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: CUP, 2014. – 410 p.
7. Bates A. W. Teaching in a Digital Age: Guidelines for Designing Teaching and Learning. – Vancouver: BCcampus, 2015. – 520 p.
8. Garrison D. R., Vaughan N. D. Blended Learning in Higher Education. – San Francisco: Jossey-Bass, 2008. – 245 p.
9. Deterding S., Dixon D., Khaled R., Nacke L. From Game Design Elements to Gamefulness // MindTrek Proceedings. – 2011. – P. 9–15.
10. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris: UNESCO, 2011. – 192 p.
11. UNESCO. Building Media and Information Literacy in a Digital Age. – Paris, 2020. – 145 p.
12. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027. – Brussels, 2021. – 34 p.
13. Jalolov J. J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012. – 320 b.
14. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2018. – 280 b.
15. Xodjayev B. Pedagogik kompetensiya va raqamli ta'lim muammolari. – Toshkent: Fan, 2021. – 210 b.